

„Codzienność – niecodziennie” – postawy studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej wobec innowacyjnej strategii nauczania

Wprowadzenie

Nauczyciel jest odpowiedzialny za wdrażanie nowych pokoleń w świat wiedzy oraz kształtowanie wśród nich odpowiednich postaw. Każdy z pedagogów musi być do tych zadań odpowiednio przygotowany i posiadać odpowiednie kompetencje. O normach kształcenia studentów kierunków pedagogicznych mówią odpowiednie ustawy i rozporządzenia Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Z Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym dowiadujemy się, że edukacja studentów w celu przyuczenia ich do pracy zawodowej jest podstawowym zadaniem uczelni wyższych¹. Standardy kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela określa na drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania². Owe normy definiują warunki, jakie jednostki organizacyjne muszą spełnić, aby prowadzić studia na określonym kierunku oraz wymagania dotyczące programu nauczania (zakładane efekty edukacyjne, opis procesu kształcenia i sposób weryfikowania uzyskanych osiągnięć)³.

Szkoły wyższe prowadzą kształcenie nauczycieli w ramach specjalizacji nauczycielskiej na studiach wyższych zawodowych, uzupełniających studiach magisterskich, jednolitych studiach magisterskich oraz studiach podyplomowych⁴.

¹ Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365 art. 13 pkt. 1.

² Tamże, art. 9c.

³ Tamże, art. 9 pkt 3.

⁴ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, Dz. U. z 2012 r., poz. 131.

Student starający się o uzyskanie kwalifikacji do wykonywania zawodu nauczyciela w przedszkolu i szkole podstawowej na studiach I i II stopnia odbywa w toku studiów obowiązkowe przygotowanie z zakresu trzech modułów: merytorycznego do nauczania pierwszego przedmiotu (moduł pierwszy), psychologiczno-pedagogicznego (moduł drugi) oraz dydaktycznego (moduł trzeci)⁵. Kształcenie przyszłych nauczycieli może też zostać rozszerzone o dwa dodatkowe moduły: przygotowanie do nauczania kolejnego przedmiotu (moduł czwarty) oraz w zakresie pedagogiki specjalnej (moduł piąty). W przypadku kształcenia podyplomowego przygotowanie obejmuje moduły od drugiego do piątego. Realizacja każdego z nich zarówno na studiach I i II stopnia, jak i na studiach podyplomowych, prowadzi do uzyskania takich samych efektów kształcenia⁶.

W odniesieniu do nauczycieli przedszkola i szkoły podstawowej ważne są trzy początkowe moduły. Pierwszy z nich jest realizowany na studiach w zakresie pedagogiki lub innych zapewniających przygotowanie do pracy w obszarze edukacji elementarnej. Przewidzianymi efektami kształcenia ma być zdobycie przez studentów podstawowej wiedzy i umiejętności z zakresu języka polskiego, matematyki oraz przyrody. Nabycie tych kompetencji jest podstawą do przygotowania dydaktycznego pozwalającego na realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego i prowadzenia zajęć w klasach I–III⁷.

Moduł drugi obejmuje przygotowanie w zakresie psychologiczno-pedagogicznym w trzech komponentach: ogólne przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne w wymiarze 90 godzin, przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne do nauczania na danym etapie lub etapach edukacyjnych w wymiarze 60 godzin oraz 30 godzin praktyki.

W module trzecim studenci opanowują podstawową wiedzę i umiejętności z zakresu dydaktyki ogólnej (30 godzin) z elementami dydaktyki specjalnej. Przyszli nauczyciele w ciągu 90 godzin lekcyjnych przygotowują się również z dydaktyki wybranego przez nich przedmiotu. Dodatkowo na tym etapie kształcenia student odbywa 120 godzin praktyki zawodowej, która umożliwia mu skonfrontowanie nabytych umiejętności i wiedzy ze szkolną rzeczywistością⁸.

Tak przebyte kształcenie na studiach wyższych tworzy bazę do dalszego rozwijania swoich kompetencji pedagogicznych przez studentów. Choć wiedza i umiejętności, jakie student nabywa na drodze edukacji akademickiej są podstawą do pracy w zawodzie nauczyciela oraz integrują wielość poglądów, spraw, programów i metod kształcenia dorosłych w instytucjach i poza nimi⁹, to nie są one jednak wystarczające.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ T. Aleksander, *Andragogika. Podręcznik akademicki*, Radom–Kraków 2009, s. 29.

Nauczyciel powinien podnosić swoją wiedzę ogólną i zawodową, korzystając z prawa pierwszeństwa do uczestnictwa we wszelkich formach doskonalenia zawodowego na najwyższym poziomie¹⁰.

Formy te można podzielić na: zinstytucjonalizowane, pozaformalne i nieformalne. Kształcenie na uniwersytetach wyższych zalicza się do form kształcenia zinstytucjonalizowanego. Podobnie kategoryzuje się studia podyplomowe, kursy kwalifikacyjne, warsztaty i szkolenia¹¹.

Obecnie pedagodzy mają wiele możliwości ciągłego doskonalenia swojego warsztatu pracy i rozwijania własnej osobowości. O tym, jaką formę dalszego kształcenia wybiorą, warunkuje wiele czynników, na przykład ich zainteresowania czy potrzeba aktualizacji wiedzy¹².

Formę pozainstytucjonalną reprezentuje samokształcenie. Józef Półturzycki wyjaśnia, że jest to proces świadomego uczenia się, którego cele, treści, metody i źródła dobiera i ustala osoba ucząca się. Najbardziej widocznym celem samokształcenia jest zdobywanie wiedzy w określonym zakresie i rozwijanie własnej osobowości¹³.

Wśród motywów rozwijania aktywności autoedukacyjnej wyróżnić można dwie grupy: motywację wewnętrzną i zewnętrzną. W pierwszym przypadku osoba podejmująca samokształcenie kieruje się wartością autoteliczną tego procesu. W drugim natomiast dominuje intencja utylitarna (na przykład chęć zdobycia pracy czy awansu zawodowego)¹⁴.

Uwzględniając różne zewnętrzne czynniki, można wyróżnić następujące rodzaje samokształcenia:

- wspomagane bądź kierowane – w formie poradnictwa, konsultacji, czasami kierownictwa bezpośredniego (na przykład kształcenie korespondencyjne);
- kierowane pośrednio – oddziaływanie autorów, twórców i redaktorów źródeł, z których korzystają osoby uprawiające samokształcenie;
- samoistne/właściwe – czerpanie wiedzy ze źródeł naukowych, materiałów i komunikatów nieprzeznaczonych do samokształcenia, obserwacje rzeczywistości; taki rodzaj uczenia się wymaga dużej dojrzałości

¹⁰ Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, Dz. U. z 2016 r., poz. 1379, art. 12 ust. 3.

¹¹ G. Kosiba, *Doskonalenie zawodowe nauczycieli. Kategorie, kompetencje, praktyka*, „Forum Oświatowe” 2012, nr 2, s. 123–124.

¹² E. Marek, *Doskonalenie zawodowe nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Nauczyciel w systemie edukacyjnym. Teraźniejszość i przyszłość*, red. I. Adamek, E. Żmijewska, Kraków 2009, s. 106.

¹³ J. Półturzycki, *Dydaktyka dla nauczycieli*, Toruń 1999, s. 158.

¹⁴ H. Solarczyk-Szwec, *Samokształcenie jako podstawowa strategia edukacji całożyciowej*, [w:] *Dorośli uczą się inaczej. Andragogiczne podstawy kształcenia ustawicznego*, red. A. Matlakiewicz, H. Solarczyk-Szwec, Toruń 2009, s. 138.

intelektualnej, umiejętności wnikliwego obserwowania oraz właściwego interpretowania wyników, niezbędna jest też umiejętność systematyzowania i strukturyzowania danych¹⁵.

Podstawowymi warunkami samokształcenia są samodzielność oraz dążenie do realizacji wyraźnie sprecyzowanego celu¹⁶. Treści kształcenia, jakie przyswajają nauczyciele, są zależne od istoty i właściwości zawodu, kierunku przemian i zakresu modernizacji szkolnictwa, teorii pedagogicznej, podejmowanych rozwiązań oświatowych oraz zasad polityki kulturalno oświatowej¹⁷.

Badania własne

Praca nauczyciela jest szczególna. Wymaga dużej cierpliwości i determinacji w podejmowanych działaniach. Kształcąc i wychowując swoich podopiecznych, pedagog staje się wzorem młodego pokolenia. Jego działania nie mogą być jednak natychmiastowe i nieprzemyślane. Na swój sukces nauczyciel pracuje przez wiele lat. Każdy dzień stanowi kolejny element procesu zdobywania nowej wiedzy i umiejętności. Poprzez stosowanie różnorodnych metod aktywizujących dydaktycy sprawiają, że codzienność nauczania i wychowywania nie staje się monotonią, a prowadzone przez nich zajęcia są atrakcyjniejsze zarówno dla nich, jak i dla dzieci. Ciekawym zagadnieniem okazuje się droga, jaką pokonać musi kandydat na nauczyciela. Podstawą, na której buduje swój warsztat pracy jest wiedza i doświadczenie, jakie otrzymuje w trakcie teoretycznego i praktycznego przygotowania do zawodu. Warto się zastanowić, czy w trakcie akademickiego kształcenia studenci mają możliwość poznania nie tylko tradycyjnych, ale też innowacyjnych sposobów prowadzenia zajęć. Analiza dostępnej literatury przedmiotu nie dostarcza w pełni odpowiedzi na poruszone zagadnienie. W związku z tym postanowiono podjąć badania w tym obszarze.

W zainicjowanych działaniach za cel główny przyjęto sprawdzenie praktyki kształcenia akademickiego studentów pedagogiki w odniesieniu do innowacyjnych strategii nauczania. Przedmiotem badań uczyniono wiedzę i stosunek przyszłych nauczycieli do pracy metodą storyline. Zasadniczym problemem stało się pytanie: „Czy i jak kształcenie akademickie przygotowuje przyszłych pedagogów do prowadzenia zajęć w sposób niecodzienny?”. Próbę uzyskania odpowiedzi ułatwiło zbadanie zagadnienia pod kątem następujących problemów szczegółowych: sposobów poznawania przez studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej innowacyjnej metody nauczania storyline, zakresu wiedzy

¹⁵ Tamże, s. 136.

¹⁶ J. Półturzycki, *Dydaktyka dla nauczycieli*, dz. cyt., s. 159.

¹⁷ H. Solarczyk-Szwec, *Samokształcenie jako podstawowa*, dz. cyt., s. 145.

studentów na temat tej metody oraz ich stosunku względem pracy w sposób niecodzienny. Zmienne zależne w prowadzonych badaniach stanowiły wiedza studentów na temat niecodziennych sposobów prowadzenia zajęć zintegrowanych oraz postawa studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej względem pracy metoda storyline.

Badaniem objęto 105 studentek Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komicji Edukacji Narodowej w Krakowie. Były to osoby studiujące pedagogikę przedszkolną i wczesnoszkolną na III roku studiów stacjonarnych I stopnia i I roku studiów stacjonarnych II stopnia. Badania przeprowadzono 29 listopada 2013 roku i 7 stycznia 2014 roku. Odpowiedzi na postawione pytania uzyskano dzięki analizie informacji zawartych w anonimowych kwestionariuszach ankiety wypełnianych przez respondentki.

Sposoby poznawania przez studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej innowacyjnej metody nauczania – storyline

Wśród wszystkich badanych studentek tylko 30% przyznało, że znane są im założenia metody storyline. Pozostałe 70% o innowacyjnej strategii nigdy nie słyszały. Wszystkie osoby deklarujące na początku badania znajomość szkockiej strategii nauczania uczęszczały na I rok studiów uzupełniających magisterskich. Zdecydowana większość zapoznała się z założeniami metody w trakcie zajęć prowadzonych na studiach. Tylko dwie osoby o niecodziennym sposobie prowadzenia zajęć dowiedziały się w inny sposób (od znajomych lub z Internetu).

Zakres wiedzy studentów na temat metody storyline

Badanie wiedzy przyszłych pedagogów dotyczyło kilku podstawowych informacji na temat metody opowieści wychowawczej. Ankietowane odpowiadały na pytania dotyczące głównego jej przedstawiciela oraz zalet i ograniczeń metody, wskazywali przynależność storyline do grupy metod aktywizujących, a także wykazywali się znajomością podstawowych elementów zajęć prowadzonych w oparciu o jej założenia.

Odpowiedzi udzielały studentki, które wcześniej zadeklarowały znajomość metody (31 osób). Większość z nich (68%) wskazała poprawnie głównego twórcę storyline, którym jest Steve Bell. Pozostałe badane podawały nazwiska

osób, które związane były z innymi niecodziennymi sposobami nauczania, między innymi Edwarda de Bono (Sześć myślowych kapeluszy) i Marty Bogdanowicz (Metoda Dobrego Startu).

W części ankiety dotyczącej organizacji zajęć storyline zadaniem studentek było wypisanie czterech podstawowych elementów: narracji skierowanej do dzieci, pytań kluczowych, epizodów tworzących jedną, spójną całość oraz różnorodnych aktywności uczniów. 65% odpowiedzi dotyczyło rzeczywistych składowych zajęć. Tylko niewielka część badanych wskazała wszystkie wspomniane etapy. Zdecydowana większość wymieniała: cykl epizodów tworzących jedną spójną całość, pytania kluczowe oraz czytanie przez nauczyciela bajek. Oznaczenie ostatniej z wymienionych odpowiedzi może wskazywać na niezrozumienie przez studentów pedagogiki przedszkolnej głównych założeń metody szkockiej. Wśród pozostałych możliwości incydentalnie podawano takie propozycje jak zagadki słowne oraz poznawanie kolejnych liter alfabetu.

Przyporządkowanie opowieści wychowawczej do grupy metod to kolejne polecenie, jakie postawiono przed badanymi. 42% osób uczyniła to poprawnie, określając storyline jako metodę aktywizującą. Wśród błędnych odpowiedzi najczęściej wymieniane były metod podające i problemowe.

Cennymi informacjami na temat posiadanej przez studentki wiedzy były też dostrzegane przez nich zalety i ograniczenia metody. W pierwszym wypadku respondentki udzieliły 148 odpowiedzi, wybierając proponowane w ankiecie przykłady. Prawie wszystkie osoby dostrzegły, że metoda storyline aktywizuje i motywuje wychowanków/uczniów do działania (29 osób), a także podtrzymuje ich zainteresowanie, rozwija zainteresowania i wiedzę (21 badanych). Przyszłe nauczycielki doceniły również zaletę w praktycznym działaniu dzieci, w trakcie wykonywania różnorodnych zadań (23 osoby) oraz możliwość wprowadzania podczas zajęć pracy w grupach (18 badanych). Zdecydowanie rzadziej zaznaczane były takie odpowiedzi jak: „dostarcza skutecznej struktury prowadzenia zajęć”, „wyzwała uczucie wzajemnego respektu między dzieckiem a nauczycielem” czy „umożliwia korzystanie z gotowych materiałów i scenariuszy”. Odpowiedzi dotyczące ograniczeń metody (łącznie 76) związane były zazwyczaj z ciążącymi na nauczycielu obowiązkami i nadmiarem pracy. 2/3 badanych studentek wskazywała na utrudnienia, jakie niesie ze sobą możliwość innego przebiegu zajęć niż przewiduje to scenariusz stworzony przez nauczyciela. 23% odpowiedzi traktowała o nadmiernych wymaganiach w stosunku do prowadzącego zajęcia. Spora część respondentek zauważyła również, że metoda storyline jest pracochłonna i nie da się z niej korzystać przez cały czas. Zdecydowana mniejszość stwierdziła, że pewnym ograniczeniem jest brak w polskich księgarniach gotowych scenariuszy. Pojedyncze osoby wskazywały, że strategia szkockich pedagogów niesie za sobą obciążenia finansowe, wymaga zaangażowania więcej niż jednego nauczyciela, a także, że jest schematyczna.

Stosunek studentów pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej względem pracy w sposób niecodzienny

W dalszej części badań respondentki zostały zapytane o wykorzystywanie przez nie metody storyline w sposób praktyczny. Prawie wszystkie stwierdziły, że nie próbowały w swoich dotychczasowych działaniach wprowadzać niecodziennych sposobów nauczania. Tylko dwie osoby incydentalnie wykorzystywały elementy metody (na kolonii i praktyce pedagogicznej). Wszystkie studentki zgodnie za to oceniły, że metoda storyline powinna być wykorzystywana przez nauczycieli w swojej pracy. Swoją odpowiedź każda z ankietowanych argumentowała, podając powód, dla którego metoda storyline zasługuje na uwagę pedagogów. Łącznie uzyskano 36 uzasadnień, 5 osób wstrzymało się od wyrażenia swojej opinii. W przeważającej części dominowały określenia, że „metoda jest atrakcyjna/ciekawa” (39% odpowiedzi) oraz „aktywizuje uczniów” (28%). Znacznie mniej osób postrzegało metodę jako system integracji treści nauczania czy sposób na rozwój kreatywności i wyobraźni uczestników story. Sporadycznie pojawiały się wypowiedzi, że szkocka strategia jest skuteczna w przekazywaniu wiedzy i rozwija samodzielne myślenie. Jedna osoba stwierdziła, że storyline promuje czytelnictwo.

Badane studentki zostały też zapytane o plany wykorzystywania metody opowieści wychowawczej w codziennej pracy zawodowej w przyszłości. Żadna z nich nie wykluczyła takiej możliwości, a więcej niż połowa zadeklarowała, że chce z niej aktywnie korzystać. Pozostałe niezdecydowane osoby wskazywały, iż powodem ich niepewności jest niewystarczająca znajomość szkockiej metody.

Wnioski

Metoda opowieści wychowawczej nie jest strategią dobrze znaną w środowisku studentów pedagogiki. Wśród osób deklarujących jej znajomość, większość dowiedziała się o niej w trakcie zajęć na studiach, a tylko nieliczni mieli możliwość poznania jej w inny sposób. Wiedza na temat założeń strategii nie jest jednak wystarczająca do stosowania jej podczas codziennej pracy z dziećmi. Ponadto jej zasady są mylone z innymi nowatorskimi metodami pracy, co może stanowić poważne utrudnienie na drodze ku wprowadzeniu tego innowacyjnego sposobu nauczania.

Spośród grupy badanych tylko jedna osoba miała możliwość wykorzystania elementów metody w swojej praktyce zawodowej na studiach. Można stąd

wnioskować, że niecodzienne sposoby pracy nie są wykorzystywane w praktycznej nauce zawodu. Powodem takiego stanu może to być wysoki poziom trudności, jaki metoda storyline narzuca prowadzącym. Dla początkującego nauczyciela, który nie zna dobrze podstaw szkockiej strategii, pracochłonne przygotowanie się do zajęć może być zniechęcające. W związku z tym postuluje się, by treści z tego zakresu poszerzały kształcenie na II stopniu studiów pedagogicznych.

Ponad połowa badanych chce w przyszłości wykorzystywać metodę storyline bądź jej elementy w codziennej pracy zawodowej. Niezdecydowanie ze strony pozostałych osób determinuje między innymi słabe przygotowanie teoretyczne i praktyczne do wprowadzenia jej niecodziennych założeń w życie. Widać więc dużą potrzebę praktycznych ćwiczeń, które pozwolą nabrać doświadczenia i zmotywują przyszłych pedagogów do stosowania na co dzień innowacyjnych strategii nauczania.

Zakończenie

Niecodzienny sposób działania w codziennej pracy nauczyciela niesie ze sobą wiele korzyści, ale i dodatkowych obowiązków. Każdy pedagog powinien mieć jednak szansę poznania różnorodnych metod aktywizujących, które sprawią, że zadowolenie z ich stosowania odczuwać będą nie tylko uczniowie, lecz także sam prowadzący zajęcia. Pozwoli to podnieść poziom kształcenia i wychowania, a co najważniejsze rozwinie w przyszłych pokoleniach umiejętność twórczego myślenia i praktycznego rozwiązywania problemów.

Bibliografia

- Aleksander T., *Andragogika. Podręcznik akademicki*, Wydaw. Naukowe Instytutu Technologii Eksploatacji, Radom–Kraków 2009.
- Kosiba G., *Doskonalenie zawodowe nauczycieli. Kategorie, kompetencje, praktyka*, „Forum Oświatowe” 2012, nr 2, s. 123–138.
- Marek E., *Doskonalenie zawodowe nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*, [w:] *Nauczyciel w systemie edukacyjnym. Teraźniejszość i przyszłość*, red. I. Adamek, E. Żmijewska, Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2009.
- Półturzycki J., *Dydaktyka dla nauczycieli*, Adam Marszałek, Toruń 1999.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, Dz. U. z 2012 r., poz. 131.

Solarczyk-Szwec H., *Samokształcenie jako podstawowa strategia edukacji całościowej*, [w:] *Dorośli uczą się inaczej. Andragogiczne podstawy kształcenia ustawicznego*, red. A. Matlakiewicz, H. Solarczyk-Szwec, Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu, Toruń 2009.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. z 1991 r. Nr 95, poz. 425 ze zm.

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, Dz. U. z 2016 r., poz. 1379.

„Usual day in an unusual way” – the attitudes of pedagogy studies students towards an innovative teaching strategy

Abstract: The paper presents the attitude of future pedagogues towards an unusual way of teaching which is proposed by the Storyline Method. In a group of pedagogy studies students research was conducted which aim was to examine the described problem. In the first part of the article the focus was put on the description of institutional and non-institutional forms of teachers education. In the further part the characteristic of self-studies was shown and the results of the studies were analyzed.

Keywords: everyday of academic education, forms of education, Storyline Method, students' attitudes, teachers education

Słowa kluczowe: codzienność, formy kształcenia, kształcenie akademickie, kształcenie nauczycieli, metoda storyline, postawy studentów

